

***İDMAN* (1913–1914): İLK KAPSAMLI SPOR DERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Yrd. Doç. Dr. Hakan AYDIN
Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi
haydin@erciyes.edu.tr

Öz

II. Meşrutiyet'in sağladığı koşullarda kendine yaygınlaşma ve gelişme olanağı bulan sporla birlikte spora ilişkin gazete ve dergiler de yayın hayatına atılmışlardır. *Futbol*, *Terbiye ve Oyun*, *İdman* ilk dergilerdendir. *İdman*, kendinden öncekiler gibi sporu sınırlı bir çerçevede ele almaz. Diğer spor dallarına da etraflıca değinmiştir. Bu eğilimi nedeniyle Türk spor basınının ilk kapsamlı dergisi olarak nitelenebilir. Kapsamlı bir spor dergisi olduğundan o günlerde var olan tüm spor dallarına ilişkin haber ve yorumlara sayfalarında geniş yer ayırır. Spor bilmeceleri yayınlayan ilk dergidir. Türkçe bir spor dili oluşturulmasına, Osmanlı Spor Federasyonu'nun yapısı konusundaki görüşleriyle örgütlenme çalışmalarına sağladığı katkılar dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: *İdman*, Cem'i Halit, Spor Yazarlığı, Osmanlı Spor Federasyonu

***İDMAN* (1913–1914) (THE TRAINING): A STUDY OF THE FIRST COMPREHENSIVE SPORTS MAGAZINE**

Abstract

In the appropriate conditions of the era after the 2nd Constitutional Monarchy, sports flourished and spread and with it, papers and magazines related with sports started to publish. *Futbol* (football), *Terbiye ve Oyun* (training and game), *İdman* (training) were the first magazines. Differing from the publications before it, the *İdman* did not limit sports to a traditional perspective. Various sports branches were covered comprehensively which makes it the first extensive magazine of the Turkish sports press. All actual news and interpretations about virtually all sports branches and events of these times found extensive coverage in its pages. It was the first sports magazine that published sports quizzes. It made important contributions in the construction of a Turkish sports language and by its views on the future structure of the Ottoman Sports Federation, it made an also important contribution on the organization of Turkish sports.

Keywords: *İdman*, Cem'i Halit, Sports Writing, The Ottoman Sports Federation

1. Giriş

Türk basınında spor konusunda ilk yazıya 1891'de rastlanır. Ali Ferruh Bey'in *Servet-i Fünun*'da yayınlanan "eskim" konulu makalesi Türk basınında yer alan ilk spor yazısı olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Spor, gündelik

gazetelerin sütunlarında bu başlangıçtan dört yıl sonra yer bulmaya başlamıştır. Selanik'te yayınlanan *Asır* gazetesinin 30 Mart 1895 tarihli 4. sayısında, “Yeni Bir Müsabaka” başlığıyla İngiltere’de yapılan bisiklet ve at yarışlarından bahsedilmektedir. Spor yazarlığının öncü isimlerden biri de Selim Sırrı Tarcan’dır. Tarcan, 1897 yılında İzmir’de yayınlanan *Hizmet* gazetesinde ilk spor yazılarını yazmaya başlamıştır¹. Bir futbol maçının ilk defa gündelik bir gazetede yer alması ise Meşrutiyet’in ilânından sonra, 1911 yılında, Galatasaray Kulübü’nün ilk üyelerinden olan Abidin Daver’in *Tasvir-i Efkar*’da Galatasaray-Tamsvar (Macar) maçını yayınlaması ile gerçekleşecektir².

II. Meşrutiyet’in sağladığı koşullarda, kendine yaygınlaşma ve gelişme olanağı bulan sporla birlikte spora ilişkin gazete ve dergiler de yayın hayatına atılmışlardır. Bu dönemde yayına başlayan birçok gazete ve derginin, siyasal ve toplumsal yaşamın kamuoyu ayağını oluşturduğu bilinmektedir. Bu durum spor basını için de geçerlidir. 1910’da yayınlanan ilk gazete *Futbol* adını taşımaktadır³. *Futbol* ile birlikte ardı ardına pek çok derginin yayın hayatına girmesiyle “spor basını” kavramı, basın yaşamında kendine yer edinmeye başlayacaktır. *Terbiye ve Oyun*, *İdman*, *Sipahi Mecmuası*, *Spor Âlemi* ilk dergilerdendir. Zengin bir içeriğe sahip olan bu dergiler; Sönmez’in belirttiğine göre futbol, su topu, izcilik, avcılık, jimnastik vb. farklı spor dalları hakkında haberler verirken, sağlık, ahlak ve beden gelişimi açısından sporun önemini vurgulayan yazılar da yayımlamışlardır⁴.

İlk spor gazetesi olan *Futbol*, yayın hayatını sürdürdüğü yedi sayı boyunca sporun benimsenmesine, yaygınlaşmasına, gelişmesine ve örgütlenmesine katkı sağlamış, kendinden sonra yayın hayatına başlayan spor gazetelerine ve dergilerine öncülük etmiştir⁵. *Futbol*’un ardından 1911’de ünlü beden eğitimi öğretmeni Selim Sırrı Tarcan’ın çıkardığı *Terbiye ve Oyun* yayınlanır. Bu dergide ağırlık beden eğitimi ve bununla ilgili oyunlara verilmiştir. *Terbiye ve Oyun* “öğretici” bir spor dergisi olma özelliğini taşımakta dolayısıyla okullara ve beden eğitimi öğretmenlerine hitap etmektedir⁶. *Futbol* ve *Terbiye ve Oyun*’u 1913’te yayına başlayan *İdman* izlemektedir. *İdman*, kendinden öncekiler gibi sporu sınırlı bir çerçevede ele almaz. Diğer spor dallarına da etraflıca değinmiştir. Bu eğilimi nedeniyle Türk spor basınının ilk kapsamlı dergisi olarak nitelenebilir. Bu yayınların günümüze ulaşabilen koleksiyonları, sporun, spor basınının gelişiminin incelenmesi için önemli bir kaynak niteliğindedir. Ancak birçoğu, çeviri sorunu vb. nedenlerle özellikle ileti-

¹ Cem Atabeyoğlu, *Türkiye’de Spor Yazarlığı’nın 100. Yılı*, T.S.Y.D. Yayını, İstanbul, 1991, s. 6–10.

² Semih Eroğlu, “Türk Spor Basını”, A.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Yıllığı, Sayı: IX, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu, Ankara, 1987, s. 71.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Hamza Çakır, “Türk Basınında İlk Spor Gazetesi “Futbol”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 26, Kış-Bahar 2008, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara, 2008.

⁴ Sevengül Sönmez, “Eski Harfli Spor Dergileri”, <http://www.hafif.org/yazi/eski-harfli-spor-dergileri>, Erişim: 03.09.2009.

⁵ Çakır, a.g.m., s. 192.

⁶ Atabeyoğlu, a.g.e., s. 10.

şim alanından gelen araştırmacılar tarafından yeterince incelenememiştir. Spor basınıımızın ilk temsilcilerine ilişkin bilgilerimiz yeterli değildir. Bazıları hakkında doğru dürüst bilgi dahi yoktur. İlk spor gazetesi, yayınladıktan 98 yıl sonra literatüre kazandırılabilmiştir. Bu tür incelemelerin yapılması, spor basınıının tarihi ile ilgili bilgi eksikliklerinin giderilmesine yardım edeceği gibi akademik bilgi birikimine de önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışma, Türk spor basını tarihinin geniş kapsamlı ilk yayını olarak nitelenebilecek olan *İdman*'ı konu edinmektedir. *İdman*'ın incelenmesi birkaç açıdan önemlidir. Öncelik basın tarihine sağlayacağı yarardadır. Her şeyden önce spor basınıımızın günümüzdeki anlamını ve pozisyonunu değerlendirebilmek için, tarihsel gelişiminin irdelenebileceği iyi bir örnektir. Türkiye'de spor basınıının, spor yazarlığının gelişimi konusunda bilinenlere yenilerini ekleyecek, yeni değerlendirmelere ışık tutarak yorumları zenginleştirecektir. İlk sayısı 1913 Mayıs'ında yayınlanan dergi, Balkan Savaşları ile başlayan süreçte belirginleşen yeni önceliklerin, spor yaşamını nasıl etkilediğini izleme olanağı da vermektedir. Çalışma kapsamında derginin 15 Mayıs 1329 (1913)-3 Temmuz 1330 (1914) tarihleri arasındaki 35 sayısı incelenmiştir. Bu bağlamda ilk 30 sayı Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden, son 5 sayı Millî Kütüphane'den temin edilmiştir. Niteliksel tarihsel tasarım karakterini taşıyan araştırmada, ilgili incelemelerden yararlanılarak spor basınıının geçmişine ilişkin özlü bilgiler verildikten sonra ilk olarak *İdman*'ın kimlik bilgileri ve teknik özellikleri sunulmuş ardından yazı kadrosu tanıtılarak derginin içeriği değerlendirilmiştir.

2. *İdman*'ın kimlik bilgileri ve teknik özellikleri

İdman'ın ilk sayısı⁷ 15 Mayıs 1329 (1913) tarihinde yayınlanmıştır. İmtiyaz sahibi bir kitapçıdır. Adı künyede önce "Cem'i Kitaphanesi Sahibi Cem'i"⁸ daha sonradan "Cem'i Halit" olarak geçer⁹. Derginin sorumlu müdürü Mehmet Sa'dî'dir. İstanbul'da yayınlanan derginin idarehanesi "Bâb-ı Âlî karşısında Cem'i Kitaphanesi üstünde daire-i mahsusa" olarak, basım yeri "Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" olarak belirtilmiştir. 16x24 ebatlarında resimli olarak yayınlanan derginin her sayısı farklı sayfa sayısına ve farklı bir kapak tasarımına sahiptir. Bu tasarım bazen Galatasaray, Fenerbahçe gibi bir futbol takımının renklerini, bazen 6-7. sayıların kapağında yer alan "Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti" gibi çeşitli derneklere ait armaları, kimi zaman da 29. sayının kapağında yer alan "İzciler Ocağı Başbuğu Enver Paşa Hazretleri" ifadesiyle tanımlanan fotoğraf örneğinde İttihat ve Terakki yöneticilerine ait görsel malzemeleri içermektedir. Dergi, 10. sayısına kadar 15 günde bir, 10. sayıdan sonra haftada bir yayınlanmıştır. *İdman*'ın ilk sayıları 60 paraya satılmıştır. Sonraki sayıların fiyatı ise 1 kuruştur. Abonelik fiyatları; yurt içi için 30-45 kuruş, yurt dışı için 7-12 Frank arasında

⁷ Bkz: Ek-1.

⁸ *İdman*, 15 Mayıs 1329.

⁹ *İdman*, 14 Nisan 1330.

değişir. 14. sayıdan itibaren aylık abonelik uygulaması da başlatan dergi, abonelik ücretini 4 kuruş olarak belirlemiştir.

3. Yazı kadrosu

Gözden geçirilen makalelerden anlaşıldığı üzere *İdman*, güçlü bir yazı kuruluna sahiptir. İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdür dışında kadroda bulunan önemli isimler şunlardır: Galatasaray Spor Kulübü'nün ilk üyelerinden **Abidin Daver**, Galatasaray Spor Kulübü Kurucu Başkanı **Ali Sami Yen**, Milli Edebiyat Akımı yazarlarından **Aka Gündüz** (Enis Avni), Atabeyoğlu'nun belirttiği üzere Türkiye'de spor konusunda ilk kitap olan "Jimnastik Yahut Riyâziyat-ı Bedeniye"nin yazarı, aynı zamanda jimnastiğin ülkemizde yerleşmesini ve kökleşmesini sağlayan **Faik Üstünidman**¹⁰, ünlü yazar ve spor adamı **Burhan Felek**, Beden Eğitimi Öğretmeni aynı zamanda 1911'de *Terbiye ve Oyun*'u çıkaran **Selim Sırrı Tarcan**. Türk sporuna hizmetleri nedeniyle adları, ülkemizin seçkin spor tesislerine verilerek yaşatılan bazıları, sadece *İdman*'da değil, kendi yayınladıkları dergilerde, dönemin gazetelerinde de spor yazıları yazmaktaydılar. Dergi, bu güçlü yazar kadrosuyla yalnızca futbola değil diğer spor dallarına ilişkin detayları, tartışmaları, önerileri içeren "forum" niteliği kazanmıştır. Eroğlu'na göre derginin spor karikatürlerini çizen kişi de daha sonradan Türk basınına yeni bir gazete sunacak olan Sedat Simavi'dir¹¹.

4. Çıkış amacı ve yayın politikası

İdman, 15 Mayıs 1913 tarihini taşıyan ilk sayısında, başlığının hemen altında kendini "Spordan bahseder on beş günde bir çıkar resimli mecmua" olarak tanımlamıştır. 1913, Osmanlı sporu bakımından önemli bir yıldır. Balkan Savaşları nedeniyle kesintiye uğrayan spor yaşamı tekrar hareketlenmeye başlamıştır. Savaş nedeniyle bir yıl ara vermek zorunda kalan İstanbul Futbol Ligi 1913'te yeniden başlar. İstanbul Jimnastik Kulübü adıyla (daha sonra Türk İdman Ocağı adını alacaktır) yeni bir spor kulübü kurulur. Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın önyak olmasıyla ilk Türk binicilik kulübü olan Sipahi Ocağı faaliyete geçmiş; ilk yelken yarışları, ilk ciddi kürek yarışları düzenlenmeye başlamıştır. 1913, İstanbul dışında, Anadolu'nun büyük kentlerindeki spor yaşamı için de bir atılım yılıdır. İttihat ve Terakki'nin sorumlu sekreteri olarak İzmir'e gelen Celal Bayar, kentte parti örgütünü kurarken, etrafına topladığı İzmirli sporcu gençlerle de görüşmüş, kendilerini himaye edeceklerini, gerekirse spor branşlarında güçlenebilmelerini sağlamak amacıyla parti kanalıyla ödenek de tahsis edebileceklerini söylemiştir¹².

Spor yaşamında görülen bu yenilikler, gelişmeleri kamuoyu ile paylaşacak, diğer bir deyişle toplumu sporla tanıştıracak kapsamlı bir yayın organına duyulan

¹⁰ Atabeyoğlu, a.g.e., s. 5-7.

¹¹ Eroğlu, a.g.e., s. 71.

¹² Cem Atabeyoğlu, *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, Fotospor, İstanbul, 1991, s. 65-66.

gereksinimi arttırmış; *İdman*, bu gereksinim sonucunda çıkmıştır. Bu nedenle spor kavramını yalnızca futbola karşılık gelecek şekilde kullanmaz, tüm spor dalları hakkında haber-fotoğraf ve yorum sunmaya çalışır ve İttihat ve Terakki iktidarıyla belirginleşen yeni önceliklerin spor yaşamındaki temsilcilerinden biri olarak camiadaki yerini alır. Derginin çıkış amacı, ilk sayıda “Birkaç Söz” başlığıyla ve “Cem’i Kitaphanesi Sahibi ve *İdman* Mecmuası Sahib-i İmtiyazı Cem’i” imzasıyla yayınlanan yazıda şöyle belirtilir:

“*İnsanların bütün ef'al ve harekâtına hâkim olan kuvve-i bedeniye'nin inkişafı meselesi, son felaketlerden sonra, gençlerimiz arasında layık olduğu ehemmiyetle düşünülmeğe... Spor kulüpleri, terbiye-i bedeniye mektepleri sözleri her tarafta işitilmeğe başlandı. Bilhassa Galatasaray ve Fenerbahçe Kulüplerinin öteden beri görüle gelmekte olan faaliyetlerini bugünlerde bir kat daha arttırmaya çabalamaları ve yeniden 'İdman Yurdu', 'Türk Gücü' gibi aynı maksada hadim ve aynı gayeye azim kulüplerin tesisi, artık dalmış olduğumuz uzun uykulardan uyanmağa başladığımızın en aşikâr, en canlı delilleridir. Geçenlerde 'sağlam fikir, sağlam dimağdan çıkar; sağlam dimağ da sağlam bedende bulunur' hakikatine vakıf olan birçok genç arkadaşlarım tarafından tesis edilen 'Anadolu Hisarı İdman Yurdu'na dâhil olmak üzere davet edilmişim. Bugün o yurdun bir uzvu bulunuyorum. Fakat oradaki çalışıp çabalayışlarımızın mükâfatını, semeresini ancak kendim görüyorum. Hâlbuki meslek-i müttehazım olan kitapçılık dolayısıyla bu semerenin, bu faidenin -fakat başka bir nokta-i nazardan- tamimine delalet edebilecek bir vaziyette bulunuyorum. İşte bu müsait vaziyeti, kendim için memleketime -velev ki murane (karıncavâri) olsun- hizmet itibarıyla büyük bir nimet telakki ediyor ve bu nimetin şükürünü eda için de bugünden itibaren, sahifeleri terbiye-i bedeniye ile uğraşan ve uğraşmak isteyen bütün gençlere açık, spordan bahis resimli 'İdman' adlı bir mecmua neşre ediyorum. İlk nüshada görülebilecek noksanların ilkiğe bağışlanacağını ve memleketimizi kurtaracak amillerin en birincisi olan 'terbiye-i bedeniye'ye hizmet hususundaki mesaimi bütün gençler tarafından muavenet edileceğini kavıyyen ümit ediyorum. Tevfik Allah'tan.”*

İdman'ın ilk sayısının kapağında yer alan resim, imtiyaz sahibinin vurgulamak istediği düşünceyle bir bakıma derginin çıkış amacıyla yakından ilintilidir. Resim, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Reisi Hulusi Bey'e aittir. Dergi, fotoğrafı “Yeni nizamnamesiyle memleketimizde 'idmancılığın' hamisi ve müzahiri sıfatını iktisab etmiş olan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Reisi” şeklinde tanımlamıştır. Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, 1913 başlarında İstanbul Darülfünunu'nda, kalabalıkların alkışları ve o dönemde sıkça tekrarlanan biçimiyle ünlü kişilerin heyecanlı nutukları arasında kurulmuştur. İttihat ve Terakki'nin paramiliter bir yan kuruluşu olan Cemiyetin önemli görevlerinden biri de insanları savaşa hazırlamak yani onlara savaş meydanında koşacak gücü, beden terbiyesini verecek eğitimi sağlamaktır¹³. 1913 yılında kurulan bir başka dernek olan Türk Gücü Cemiyeti de aynı amaçla faaliyete geçmiştir: Osmanlılar arasında beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin yay-

¹³ T. Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C: III, İletişim Yayını, İstanbul, 2000, s. 360.

gınlaştırılmasını sağlamak. Gençlik için önder yetiştirmeyi üstlenen dernek, dönemin Türkçülük akımının bir uzantısını oluşturmuş ve İttihatçı çevrelerden geniş destek görmüştür¹⁴. *İdman*'ın çıkış yazısı, 1913 ortalarında yayınlanan derginin, anılan örgütlenmenin bir uzantısı olduğunu düşündürmektedir. Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Reisi Hulusi Bey, Cem'i Bey'e hitaben yazdığı mektupla bu kanıyı güçlendirmekte, mektubun siyah ve kalın puntuyla yayınlanan bölümü *İdman*'ın yayın politikasına ilişkin çerçevenin sınırlarını çizmektedir:

“Efrad-ı milletten ve alelhusus sizin gibi terbiye-i bedeniyenin ehemmiyetini takdir eden zevattan beklenen bir şey varsa o da her ne nam ile olursa olsun bugüne kadar tesis eden ve bundan böyle edecek olan terbiye-i bedeniye müesseselerinin -yeni nizamname mucibince Müdafaa-i Milliye Cemiyeti yerine kaim olmak üzere teşkil edilecek olan- Müzaheret-i Milliye Cemiyeti'nin teşebbüsat ve icraatını teshil ve maksadının kuvveden fiile çıkabilmesini temin edebilmeye çalışmasıdır. Müzaheret-i Milliye Cemiyeti, maksadına, talimatına muvafık bir surette terbiye-i bedeniye talim ve tamime çalışmayı deruhte eden bilcümle müessesata -imkânın müsaidesi derecesinde- manen, maddeten her güne himaye ve nuavenette bulunmayı bir vazife-i vataniye bilir.¹⁵”

İdman, bu genel çerçeveye birlikte bağımsız bir yayın organı olma konusunda özenli davranacağını açıklamıştır. Nitekim dergi yöneticileri, “*İdman* Mecmuasının İstiklali” başlığıyla ilk sayfada yayınladıkları duyuruyla derginin resmi, özel heyetlerle veya ismine az çok benzeyen spor kulüpleriyle hiçbir resmi veya özel bağlantısının olmadığını; *İdman*'ın bütün spor kulüplerine, idman heyetlerine, idmancı Osmanlı gençlerine ait olduğunu, dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşlerin imza sahiplerini bağladığını belirtmişlerdir¹⁶. Ülkenin içinde bulunduğu koşullar, derginin yayın politikasını inşa eden temel metinlerde “*idman*” kavramına yüklenen anlamı da belirlemiştir. Bedenen ve zihnen sağlam bir nesil vurgusu yazı kurulunun önemli isimlerinin kalemlerinde sıklıkla tekrarlanır¹⁷. *İdman*

¹⁴ Zafer Toprak, “İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri” *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, Vol. 7, İstanbul, 1979, s. 96.

¹⁵ *İdman*, 1 Haziran 1329.

¹⁶ *İdman*, 30 Kanun-ı Sani 1329.

¹⁷ Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Üyelerinden Aka Gündüz'ün ilk sayıda yayınlanan yazısı, bu konuda önemli bir başlangıç, iyi bir örnektir: “Bu mecmuayı çıkaracağını bana söylediğin ve fikrimi sorduğun zaman belki farkında değilsin başımı sol tarafa eğmiş ve omuzlarımı kaldırmıştım. Fakat itiraf ederim, içimden haylıden hayli gülmüştüm. *İdman*... Cem'i idman mecmuası çıkaracak... Ve o çıkacak, satılacak, münderecatından istifade olunacak, falan falan olacak... Yani memlekette idmana rağbet ve teveccüh gösterilecek... Ne azim hülya sarayı! Dedim. Öyle muazzam bir saray ki hatta yaşamaya, hatta yaşamak için bir lahza düşünmeye rağbet ve teveccüh göstermekten üşenen bir memleket-yanlış söyledim: bir çöl- ortasına kurulmuş... Sadedin haricindekilerden sarf-ı nazar, yalnız bu nokta üzerinde ben haklı idim zannederim. Çünkü birçok seneden beri İstanbul'dayım. Yolda, köprüde, mesirede, mektepte hemen binde beş, binde bir olarak gülbüz, adalesi sıkı, boynu kalın, pazıları kavi çocuk veya delikanlı görmüyordum. Kimi tek gözlüklü, muhannes, kıkırdak yürüyüşlü... Kimi babaannesinin eteğinde tenekeci, Yahudi götür görmez ‘amanın’ diye haykıran... Kimi yalnız kitaplar, kitaplar, kitaplar içinde boğulmuş... Kimi aralık ayında on dördüne basar basmaz evkaf kalemine varıp, orada altı seneden beri kamburu çıkmış mülazım... Kimi

cılık her yönüyle himaye edilmelidir; çünkü ülkenin kurtulması için açılması gereken terakki/ilerleme yollarını açacaktır¹⁸. Beden eğitimi ve sporla amaç ferdi dolaşısıyla ırkı sağlamlaştırmaktır. Spor daima millî amaçlara hizmet edecek şekilde uygulanmalıdır¹⁹. İdmancılıkta amaç vücudun eğitilmesi ruhun da arınmasıdır. Her sporcu faaliyetlerinde hiçbir zaman bu düsturu göz ardı etmemelidir²⁰. “Bütün İdmancılara Açık Mektup” başlıklı yazının giriş kısmında bu durum daha açık bir şekilde ifade edilmektedir:

“Beyler, Efendiler:

Hepiniz bilirsiniz ki şu risaleceğizi çıkarmaktaki maksadımız efrad-ı milleti vücutça ve fikirce sağlam bir hale getirmek için çalışan gayretli, azimli gençlerimizden elden geldiği kadar yardım etmek ve bu gibi gençleri biri birine tanıtmak suretiyle bir ‘birlik’ meydana getirmektir²¹.”

İdman’ın 14 Teşrin-i Sani 1329 tarihli 10. sayısında, yayın konusunda karşılaşılan güçlüklerle ilişkin imzasız, büyük olasılıkla dergi yöneticilerinin kaleminden çıkan bir yazı yayınlanır. “İdmancılar Lütfen Okuyunuz” başlığını taşıyan yazıda yazar, derginin bir süredir düzenli bir şekilde çıkarılmadığından yakınmakta-

---

hasta, zayıf, sap sarı... Kimi... Ne bileyim ben Cem’i; İşte hepsi bir türlü. Yukarıda söylediğim gibi müstesnası pek az bir gençlik... Hâlbuki bunların ruhları tatkik olursa, imanım var ki hepsinde de hemen parlamaya müstaid (yetenekli) necip bir kıvılcım var. Fakat üstüne maraz ve gayri tabii nezaket suyu dökülmüş bir kül altında... Ee... Bu necabet, bu his, bu cevher yazık değil midir? Islak kül çamuru altında sönüp gitsin? İşte hep bu fikirler benim omuzlarımı kaldırdı ve için için güldürdü. Fakat sonra yanıldığımı anladım, pek de kuvvetle itiraf etmeyeyim, yanılmadım ama... Her neyse şimdi gördüm ki felaket kılıcı seslerimizi ayaklandırmış ve bütün boynu bükük gençler dimdik ve iman ve azim ile meydana çıkmış. Bu, benden ziyade, yarımın saltanatına bir müjdedir. Attan düşmemiş, kafası yarılmamış, bileği incinmemiş, hiçbir arkadaşıyla müddet-i ömründe yumruk kavgasına girişmemiş bir gençlik değil bir afettir ki bunamış ihtiyarlık yanında delikanlı kalır... Böyle gençliğe bizim memlekette aslan gibi kedi yavrusu derler. Bunlara uğramış, bunlardan yılmamış bir gençliğin dimağında, azminde, sa’inde, elhâsıl hayat içinde bütün harekât ve sekanatında da aynı kuvvet ve cesaret, aynı yılmazlık vardır. Ve bir nesli işte bu hassa adam eder. En güzel çelik en iyi dövülen ve en iyi suyu verilen olur da bu insanlara niye tatbik olunmaz. Baş kalkık, göğsü geniş, kolları kavi, ayakları sağlam bir delikanlı elbette(?) yumuşamış (eskimiş) bir mevcudiyetten daha mükemmeldir. Bir insan ki- her şeyden sarf nazar- hayatta birkaç şeyden korkar, onun hayatta işi ne? Umacılar kapmadan kendini köprüden aşağı salıvermeli... İnsan için korku iki şeydendir: Allah’tan ve kanundan... Başka şeyden korku ne erkeklığe ve ne de kadınlığa yakışmaz. Korku; ırzı, izzet nefsi, haysiyeti, yaşamayı, malı mülkü, maddiyatı, maneviyatı, el-hâsıl insanın nesi varsa hepsini alır götürür. Korkmamak için kavi olmak lazımdır. Kavi olmak için de daimi temrinler (egzersiz), daimi hareketler, kazalar, azimler içinde yuvarlanmalıdır. Sen bunun hepsini bir araya getirmiş ve adına bir çırpıda ‘İdman’ demişin. Allah muvaffak etsin. Ve gençlikte bu azim ve iradeyi gören rabbi azim elbette bu muvaffakiyeti ihsan buyuracaktır. El hâsıl Cem’i, ‘yılmamak’ *İdman*’ın ilk dersini teşkil etsin. Bilirsin, benim doğan isminde pek mini mini bir öğlum var, onu şimdiden alıştıyorum, yarın mektebe verdiğim vakit-kim olursa olsun-kendine en küçük bir hakarete cesaret edene hemen savlet (saldırmak) etsin. Ve onu ömrümde ne vakit takdir edeceğim bilir misin? Edeceği kavgalarda dayak yerse...”

¹⁸ *İdman*, 28 Teşrin-i Sani 1329.

¹⁹ *İdman*, 12 Kanun-ı Evvel 1329.

²⁰ *İdman*, 28 Kanun-ı Evvel 1329.

²¹ *İdman*, 15 Haziran 1329.

dır. Dergi yöneticileri, düzensiz yayının nedenleri konusunda kendilerini suçlar gibi görünse de kusurun, sporcuların, sporseverlerin ilgisizliklerinde arandığı açıktır. Bununla birlikte, belirlenen amaçlar çerçevesinde daha kaliteli ve düzenli bir yayım için alınan bazı kararlar da sıralanmıştır. Dergi artık haftada bir kez ve Perşembe günü yayınlanacak, fiyatı bir kuruşa indirilecek, içerikte ağırlıklı olarak spor haberlerinin çokluğu, doğruluğu ve eleştirinin niteliği gözetilecektir. Ayrıca ayda bir kere derginin hacmi bir misli büyütülecektir. Fiyatı iki kuruş olacak olan bu sayıda, haber dışında spor dersleri ve spora ait çeşitli konular yer alacak ve bir ay sonra gerek duyulursa ve başarılılabılırsa Fransızca ilave yayınlanacaktır.

Dergi, hedef kitleye hitaben yazdığı bir yazıda, yayım periyodunu kanıt göstererek bu konudaki sözlerin tutulduğunu vurgular. Ancak tüm gayretine rağmen sporcular ve ilgili kesimler nezdinde gereken ilgiyi görememiştir:

“İdmanlarımız bizim bu gayretimizi layık olduğu kadar takdir buyurmuyorlar. Çünkü hiçbir vecihle muavenet (yardım) göremiyoruz. Mesela: bu son nüshamız resim cihetiyle zengin ve gönlümüzün istediği gibi değil. Fakat ne yapalım elden bu kadar. Biz umuyorduk ki idmanlarımız mecmuamızı resim vesaire cihetiyle zenginleştirmek için her vecihle yardım edecekler. Ve umduğumuz çıkmadı. Üç hafta zarfında ne resim geldi ne bir şey. En ziyade resim kahtlığından (yokluğundan) sıkıntı çekiyoruz²².”

Görsel malzemenin yayıncılıktaki önemini kavrayan dergi yöneticileri, bu sorunu aşmak için sporculardan kendilerine ya da sportif faaliyetlere ilişkin resimleri dergi idarehanesine göndermelerini rica eder. Çünkü ulaşım sorunu, her sportif faaliyeti takip edebilmeyi olanaklı kılmamaktadır²³. İlerleyen sayılarda belirtildiği üzere bir diğer sorun da dergi fotoğrafçısının işlerinin yoğunluğudur. Bu sıkıntıyı gidermek için özellikle spor resimleri çekmek üzere 3 adet fotoğraf makinesi sipariş edilmiştir²⁴. “Kemal-i intizam” ile *İdman*’ı takip eden, yayınındaki bir günlük gecikmenin bile nedenini öğrenmek için dergi idarehanesine gelen duyarlı kadın okuyucular, bu sıkıntılı süreçte tek teselli kaynağıdır. “Hanımlarımız ve *İdman*” başlıklı imzasız yazıda, bir kadın okuyucunun derginin misyonuyla da örtüşen düşünceleri, düşlenen “Türk kadını” tipine doğru ilerleme konusunda umutları ifade etmektedir. Daha ilk satırında, derginin kadınlardan hiç bahsetmediği yönündeki eleştiriye rağmen coşkuyla karşılanmıştır:

“İdman’ı, bizden hiç bahsetmediği halde, seve seve okuyorum ve sonra büyüdüğü zaman okuması için yeğenime saklıyorum; ancak bu kadar... Çünkü haddi zatında bu idmanlık çok iyi ve hayat için elzem, fakat biz kadınlar maalesef bundan da mahrumuz. Ülfet edilmediğinden hanımlarımız ufak bir yürüyüş yapmaktan bile çekiniyorlar. Geçenlerde bir gezinti yapacak refika aradım da dört kişiden fazla bulamadım. Hem neden olmasın! Şehrin bir tarafında tabii görülen, ma’yub

²² *İdman*, 28 Teşrin-i Sani 1329.

²³ *İdman*, 28 Teşrin-i Sani 1329.

²⁴ *İdman*, 6 Şubat 1329.

olmayan bir şey, diğer bir mahalde hangi bir sebab-i ma'kule ile münasebetsiz addedilsin. Mesela: Ada'da hanımlar merkezlerle geziyorlar ve bu öteden beri adet olmuş gitmiş; fakat Şişli'den beygirlerle büyük dereye doğru bir seyir yapmaktan ihtiraz (sakınma) ediyorlar! Muhtelif mahallerde hanımlara mahsus tenis yerleri yapmakta ne mahzur var? Sahil mahallerde kadınların kürek çekmeleri neden nahoş görülmeli? Mecmuanızdan bu yolda teşvikler, hizmetler bekleriz. Bizi canlandırınız size mertler yetiştirelim. Yoksa son felaketler tevali (sürmek) edip gider²⁵.”

İdman, 1 Mayıs 1330 tarihli 30. sayısıyla yayın hayatında birinci yılı tamamlamıştır. Sürece ilişkin değerlendirmesinde, çabalarının karşılığını maddeten olmasa da manen aldığını, spora karşı bir yıllık zaman zarfında uyanan merak ve istekte payı olduğunu belirtir. Kendisine gösterilen ilgiye karşılık vermek üzere birinci yıl anısına özel bir sayı yayınlamaktadır. Derginin spor camiasında kendine saygın bir yer edinme yönündeki çabası, yayın hayatının birinci yılında, resmi çevrelerde karşılık bulmuştur. 15 Mayıs 1330 tarihini taşıyan özel sayıda yer alan tebrik yazıları bu duruma kanıt olabilir. Yazılar, *İdman Yurdu*'nun Fahri Başkanı da olan Talat Paşa, Adliye Nazırı İbrahim Bey, İstanbul Mebusu ve Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Reisi İsmet Bey, Beden Terbiyesi Genel Müfettişi Selim Sırrı Bey ve Türk Gücü Cemiyeti Reisi ve Burdur Mebusu Atıf Bey imzalarını taşımaktadır. Aynı tarihli sayıda “*İdman*” imzasıyla ve “Ne Yaptık? Ne Yapacağız?” başlığıyla yayınlanan makalede derginin bir yıllık karnesi değerlendirilmektedir: *İdman*, bir yıl zarfında değişik spor dallarına ilişkin yurt içinde ve yurt dışında meydana gelen gelişmeleri okuyucularına gereği şekilde iletmeye çalışmıştır. Bundan sonra da çalışacaktır. Dergi, sporun geliştiği, yaygınlaştığı, öneminin kavrandığı ve de spor kültürünün oluştuğu ölçüde tutunabileceğinin farkına varmaya başlamıştır.

Spora ilişkin yıllık değerlendirmeleri içeren yorumlarda dikkat çekici konulardan biri futbolda sağlanan gelişmenin diğer spor dallarında görülmemesi, futbolun baş döndüren yükselişidir. 29 Mayıs 1330 tarihli bir başka sayıda yaz mevsimi nedeniyle spor dünyasının tatile girdiği, dolayısıyla dergiyi çıkaracak kadar yazı bulmakta güçlük çekildiği duyurulur. Bu dönemde daha çok Avrupa sporuna ilişkin haber ve yazılar yayınlanacak, dergi eskisi gibi 15 günde bir yayınlanmaya başlayacaktır. Yazının altındaki duyuru dikkat çekicidir. Başarısızlıkla sonuçlansa da birinci yıl nedeniyle bir müsamere düzenlenmiştir.

Bir yıllık yayın döneminde, dergi sayfalarında futbol, jimnastik, atletizm, güreş, izcilik, halat çekme, deniz yarışları, at yarışları, hokey, su topu, tayyarecilik gibi o dönemin hemen hemen bütün spor dallarıyla ilgili haber-yorum ve fotoğraflara rastlamak mümkündür. Tüm spor dallarına hitap eden bir dergi olmanın verdiği sorumlulukla (günümüzde olduğu gibi) futbola olan ilginin diğer spor dallarına oranla daha yoğun olmasını eleştirir. Bu tepki, 19. sayının ilk yazısına “Yalnız Ayak Topu Mu?” başlığıyla yansıtılmıştır. *İdman*, haber ve yorumlarının yanı sıra

²⁵ *İdman*, 4 Kanun-ı Sani 1329.

spora ilişkin bilmeceler, “İdman Latifeleri” başlığı altında mizah yazıları vb. örneklerle toplumsal taleplere cevap verebilen bir içerik oluşturma çabası içine de girmiştir. Spor bilmeceleri yayınlayan ilk dergidir. Belirttiğine göre bu konudaki talep okuyuculardan gelmiştir²⁶. Bu bilmecelerde, spor kulüplerine, bu kulüplerin başarılı oyuncularına dair sorular sorulmuş, teşvik edici olmak için ödül sistemi getirilmiştir²⁷.

4.1. Türkçe bir spor dili ve *İdman*

Türkçe bir spor dili oluşturulması yönündeki istekler, derginin ilk sayılardan itibaren yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Balkan Savaşları'nın etkisiyle Türkçülüğe verilen önemin makul bir çerçeveden uç bir çizgiye kayması ve bu doğrultuda şekillenen İttihat ve Terakki politikaları söz konusu durumu açıklamaya yardımcı olabilir. *İdman*, 1910'da İngilizce'den alınan futbol terimlerinin Türkçe karşılıklarını bulmaya ve haber-yorumlarında bu karşılıkları kullanarak Türkçe bir spor dili yaratmaya çalışan *Futbol*'un başlattığı çalışmaları²⁸, yayın politikasıyla da ilişkilendirerek daha ileri düzeyde ele almıştır. Türkçü temelde yürütülen tartışmalara Türkçe bir spor dili oluşturulması isteğiyle katılır. “Bütün İdmanlılara Açık Mektup” başlıklı yazıda bu konuya ait şu satırları buluruz:

“Türkçenin daha doğrusu Osmanlıcanın da kendisine mahsus bir idman dili olsun!.. Ve böyle bir dilin meydana gelmesine hepimiz el birliğiyle çalışalım. Böyle bir dili meydana getirmekle yalnız idmancılığa değil belki asıl dilimize de büyük bir yardım etmiş oluruz. Zaten her sanat, her meslek ehli kendi sanatına, mesleğine ait olan tabirleri arar bulur ve ortaya korsa 'lisan' da kendiliğinden ıslah edilmiş ve zabt ü rabt altına alınmış olur. Şimdi maksadımızı izah edelim: Biz gazetemizin adı olan 'İdman' ve bu kelimenin sonuna bir 'cı' ilavesiyle esaslı iki kelime bulduk zannediyoruz. 'İdman' ı jimnastik de dâhil olduğu halde bütün manasıyla İngilizce 'sport' kelimesi mukabili 'idmancı' yı da 'sportsman' mukabili olmak üzere kabul ediyoruz. Bu kabulde isabet edip etmediğimizi idmanlılardan alacağımız cevaplarla anlayacağız. Bu bir başlangıç. Arkası artık çorap söküğü gibi gelmelidir. Bu günden itibaren her idmanlıdan, idmancılığa ait fakat ecnebi olan tabirattan mümkün olabilenlerinin mukabillerini ve Türkçede mevcut olduğu halde henüz takarrür etmemiş bulunan tabirlerden de en münasipleri hangileri ise onları bir mektupla idarehanemize bildirmelerini rica ediyoruz. Bir tabirin mukabilini bulurken gözetilecek en mühim mesele, bir harekete, bir vaziyete veya mahalle veyahut alete verilecek ismin o hareketi veya vaziyeti kolaycacık hatırlatabilecek bir hassayı haiz bulunmasıdır. Fakat yukarıda söylediğimiz iki sınıf tabirat-ı mahsus haricinde bir takım umumî tabirler vardır ki artık bunlardan icap edenleri bu andan itibaren kimisini tamamıyla kovmak, kimisini de değiştirmek suretiyle lazım, lazım değil adeta farzdır. Mesela bir oyunda vazifesini şayan-ı takdir surette ifa

²⁶ *İdman*, 15 Teşrin-i Evvel 1329.

²⁷ *İdman*, 4 Kanun-ı Sani 1329.

²⁸ Çakır, a.g.m., s. 177.

eden bir hemşerimizi, bir vatandaşımızı takdir eder ve alkışlarken neden o güzelim Trablusgarpımızı kancıkçasına kapan ve bu son felaketlerimize de yol açmış olan koyu bir düşmanımızın diliyle 'bravo!..' diyelim?! Artık maksat tamamıyla anlaşıldı sanırım. Bundan ötesi sizlerin gayretinizi, himmetinizi bekliyor!... Tabir-i Türkiye 'sıyla 'ellerinizi öpüyor!...' ²⁹."

Dergide bu konudaki talepler, somut çalışmalarla desteklenmeye çalışılmıştır. Ayak topuna/futbola ait ilk Türkçe tabir örneklerine 13. sayıda rastlanır. Bir takımı oluşturan 11 oyuncunun isimleri dergide şöyle yer almıştır:

Akıncılar (Forvet)
Sağ Akıncı
Sağ İç Akıncı
Orta Akıncı
Sol İç Akıncı
Sol Akıncı
Yardımcılar
Sağ Yardımcı
Orta Yardımcı
Sol Yardımcı
Arkacılar
Sağ Arkacı
Sol Arkacı
Kaleci

Bir sonraki sayıda (14. sayı) yayınlanan "İdman Tabirleri" başlıklı yazı, "Türkçe tabir" vurgusuyla ayak topuna ait Türkçe karşılıkların daha geniş bir listesini içermektedir. Makalede bu konudaki duyarlılığın nedeni "o günlerde her gençte olanca kuvvet ve kabiliyetiyle uyanmaya başlamış olan milliyet ve şahsiyet-i milliye duyguları" olarak açıklanır ve Türk sporcularından, yabancı tabirlerden mümkün olabilenlerin Türkçe karşılıklarını bulma ve bu tabirleri kullanma konusunda birleşmeleri istenir. Dergi, Türkçe karşılık konusunda okuyucu önerilerine de açıktır. Yayınladığı herhangi bir tabirle ilgili olarak daha uygun bir öneri gelirse yeni tabir benimsenecektir. Futbola/ayak topuna ilişkin Türkçe karşılıkların listesi şöyledir:

1- Oyun Yerine Ait Tabirler

Ayak Topu
Kale Çaprazı
Yan Çizgisi
Köşe
Ceza Meydanı
Ceza Noktası
Orta Çizgi

---

²⁹ İdman, 15 Haziran 1329.

Başlama Yeri
Başlama Noktası
Oyun Yeri
Kale
Kale Çizgileri
Kale Direkleri
Kale Meydanı

2- Oyunculara Ait Tabirler

Birlik
Takım
Hakem
İşaretçiler

3- Oyuna ve Oyundaki Hareketlere Ait Tabirler

Oyun/Müsabaka
Yazı mı Tura mı?
Ayakla Vurmak/Kakmak
Vuruş/Kakış
Serbest Vuruş
Ceza Vuruşu
Köşe Vuruşu
So! (Taç)
Dışarı (Out)
Alıp-Verme (Paslaşma)
Sürüş
Yapıştırmak (Şut)
Yanlış/Bozuk (Faul)
Vakit (Oyunun yarısına söylenir)
El!
Nizamsız (Ofsayt)
Karşılama

4.2. Osmanlı Spor Federasyonu ve İdman

İdman, yaygın hayatı boyunca sporun benimsenmesine, yaygınlaşmasına ve gelişmesine ciddi katkılar sağlamış, önemli konularda kamuoyunun oluşumuna aracılık etmiştir. Spor dalları hakkında bilimsel bilgiler veren dergi, gözden geçirilen makalelerden anlaşıldığı üzere sporu kurumsal bir bakış açısıyla ele almış ve bu kurumu geliştirme yolunda neler yapılabileceğine dair görüşler ileri sürmüştür. Osmanlı sporunu ilgilendiren tüm konularda söyleyecek bir sözü mutlaka vardır. Örgütlenme sorununa çözüm arayışları çerçevesinde geliştirilen önemli bir proje olan Osmanlı Spor Federasyonu'yla ilgili görüşleri, günümüzde de önemini koruması bakımından dikkate değerdir. Selim Sırrı Tarcan'ın öncülüğünde geliştirilen projeye ve sürece ilişkin müzakerelere 4 Kanun-ı Sani 1329 tarihli sayısında yayınlanan "Osmanlı Spor Federasyonu Nasıl Olmalı?" başlıklı yazıyla katılır. Federas-

yonun yapısı hakkında oldukça ilginç görüşler içeren makalenin ilgili bölümlerinin aynen verilmesinde yarar görülmüştür:

“Evvel emirde federasyonun bir heyet-i daimisi olacaktır. Bu heyet federasyona iştirak eden kulüplerin murahhaslarıyla memleketin terbiye-i bedeniye ve spor âleminde en fazla salâhiyetdar (yetkili) ve vakıf adamlarından ve bu vadide sahib-i malumat-ı etibbadan (doktor) mürekkep olmalıdır. Bu heyetteki mütehasıs ve doktorların reyleri bir katiyeti haiz olup murahhasların vazifeleri, kulüplerin ihtiyacatını o heyete ihsas ve muhitin levazım ve hususiyatını nazar-ı dikkate arz ile beraber heyetin kulüpler nezdinde birer vasıta-i icraiyesi olmaktır. Vakıa ahiren yapılan nizamnamede birkaç mütehasıstan mürekkep bir heyet-i müşavere olacağı musarrah olduğu da söyleniyorsa da biz mütehasısların bu yolda bir rey-i istişariye değil salâhiyet-i katiyeye malikiyet-i lazım geleceği iddiasındayız. Binaenaleyh bu tarzda teşkil edecek bir heyet, memlekette en az noksanlı ve en çok salâhiyetdar bir şahsiyeti haiz olur. Eğer böyle teşkil etmezse arzu edilen kemale ermek bilmem ki nasıl müyesser olur? Zira bütün kulüplerin temasta bulunduğu ekser azası sporun en umumi şekillerinde bile lazım olduğu derecede vukuf-ı fennî sahibi değildirler... Bir bu cihet düşünölsün, bir de olimpiyat gibi cihanın en levent, en kahraman vücutlarının ölçüleceği yere adam göndermek, yetiştirmek meselesi düşünölsün. Aradaki tezat, gidilen yoldaki adem-i isabet derhal tebarüz eder... Onun için o heyetin söylediğimiz tarzda, o tipte teşkili taraftarıyız... Bu heyetin vazifesi ihtiyaca göre bir program tanzim etmek yahut ettirmek... Sonra yine aralarından bir iki doktor, birkaç spor mütehasısı, dört beş de kulüp murahhasından mürekkep teşkil edeceği meclis-i idareye tevdi'-i umûr ederek senede bir iki defa toplanıp o meclis-i idarenin programı tatbik edip edemediğini murakabe etmek... Para meselesine gelince: Kulüplerden evvel emirde beş lira almak demek bu memlekette hususiyet-i hâli, muhiti, hatta kulüplerin şeklini hiç bilmemek yahut bilerek bilhassa nazar-ı dikkate almamak demektir. Çünkü kulüpler umûmen fakir olduklarından böyle parayı veremedikleri gibi verecek derecede paraları olsa bile halen o paranın kendi bin türlü noksanlarına sarfını daha muvafık buluruz... Zira federasyonun o geniş maksadı, kulüplerin vereceği beş on lira ile saha-i fiile çıkarılamaz. Onun sermaye-i nakdiyesi ya hükümetten, ya şehir emanetinden yahut Müdafaa-i Milliye gibi bir müessese-i hususiye-i milliyeden alınmalıdır. Başka tarz bizde kabil değildir... Bu paranın maksat dâhilinde sarf olunup olunmadığını murakabe için meclis-i idareye bir de hükümet memuru girebilir. Buraya kadar tarz-ı idareyi bast ettik. Programa gelince; onu daha etraflı ve bize göre daha hususi tarzda düşünmek gerektir... Bunun için de bizim memlekette varsa bizimkilerden yoksa hariçten bir veya birkaç mütehasıs celbi (nitekim Almanya, Amerika'dan celp eyledi) ve onların göstereceği tarzda yapılacak program üzerine kulüplerde bir seçme ameliyatı icrası lazımdır... Şöyle ki: Federasyona iştirak eden her kulübün iştilal ettiği yahut edeceği spor şubesi tahakkuk ettikten sonra o kulübün azası evvelen tıp, saniyen spor nokta-i nazarından bir muayeneye tabi tutularak en elverişlileri ayrılmalı... Bu adamlar yukarıda söylediğimiz mütehasısların göstereceği şekil ve hudut dâhilinde bir müddet-i muayyene zarfında çalışmalı. Hal-i kemale

yaklaştıkları tahakkuk edince bunların arasında da bir müsabaka tertip ederek içlerinden en değerlilerini alıp bir müddet daha çalıştırmalı... Belki o zaman olimpiyata gidecek kadar bir iki kişi yetiştirebiliriz... Böyle olmaz da her kulübü keyfine bırakırsak, on beş seneden beri Türkiye’de oynanılan futbolda edilen terakki gibi, hep olduğumuz yerde sayarız... Zira hiçbir kulübün ne o derecede mütehasıs azası ne de öyle geniş program takip edecek kudret-i maliyesi vardır... Onun için bizde federasyonun bu şekilden gayrı tarzda olamayacağını zannediyoruz... Olmaz değil, olur fakat ismi federasyon olur. Netice hiç!...”

Bu yazının hemen ardından Burhaneddin (Burhan Felek) imzasıyla “Tecessüt Lazım Islahat Lazım” başlıklı bir makale yayınlanmıştır. Örgütlenme düşüncesine göndermeler içeren makale, başlıkta vurgulanan ve yeni gereksinmelerin işaretleyicisi olan “tecessüt” (yenilik), “ıslahat” (düzeltme) kavramlarıyla dikkatleri, camiaya ilişkin sorunların çözümünün nerede aranması gerektiğine çekmektedir. Zira spor kurullarının belirli bir programı yoktur. Fiziki ve teknik yetersizlikler/eksiklikler, uzmanlaşmış bir ekibin olmayışı ciddi sorun yaratmaktadır. Bu alanda yeniliklere, araştırmalara ihtiyaç duyulmamaktadır. Örneğin futbol, başlangıcından o güne on sene geçmesine rağmen hiç ilerleme kaydetmemiştir. En önemli sorun kuşkusuz maddi yetersizliktir. Amaçsızlık, azim ve sebatın olmayışı gelişmenin önünde en büyük engel olarak değerlendirilmekte; sporu bilinçli bir şekilde icra eden, kurallara vakıf, yenilikleri takip eden sporcuların olmayışı, hakem bulmakta çekilen güçlükler, maçlarda rakiplere karşı sergilenen tavırlarda ortaya çıkan ahlakî zaafılar önce Osmanlı sonra Türk sporunun gelişmesinin önündeki temel ve yapısal sorunlar olarak ele alınmaktadır. *İdman*, bu sorunların çözümüne en azından onları gündemde tutarak ve tartışmaların olgunlaşmasını sağlayarak katkıda bulunmaya çalışmıştır. Ancak çalkantılı ve hızlı gelişen bir süreçte yapabilecekleri sınırlıdır. Sönmez’in verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre I. Dünya Savaşı’nın başlaması ile yayını kesintiye uğrayan dergi, 8 Kasım 1919’dan itibaren *Spor Âlemi* adıyla tekrar yayınlanacaktır³⁰.

5. Sonuç

İlk spor dergilerimizden biri olan *İdman*, daha kapsamlı bir incelemeye konu olabilecek yayın hayatıyla basın tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Dergi, II. Meşrutiyet’le birlikte yayın hayatına atılan gazete ve dergilerden siyasetle ilişki kurabilenlerin tutunabildiği bir dönemde, spor yayıncılığının henüz çok yeni olduğu bir ortamda yayınlanmıştır. Bu durum doğal bir şekilde yayın politikasının çerçevesini de belirler. İdeolojik beklentilere uygun bir içerik oluşturma, “spor” kavramına da bu temelde bir içerik kazandırma çabaları, yayınlandığı koşullarla ilintilidir. Dergi, öncüllerinden farklı olarak sayfalarında tüm spor dallarıyla ilgili yazı, haber ve fotoğraf bulundurmaya özen gösterir, zamanla spora ilişkin detayların, tartışmaların, çeşitli görüşlerin yer aldığı bir forum niteliği kazanmıştır. Futbolun ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğundan söz etmek mümkündür. Ancak bu konum

³⁰ Sönmez, a.g.m., Erişim: 03.09.2009.

diğer spor dallarını gölgede bırakmamıştır. Her sayı, değişik spor dallarına yer veren bir içerikle, farklı şekilde okuyucu karşısına çıkar.

İdman, tarihsel gelişimine yönelik bilgilerle, spor basınıımızın günümüzdeki anlamını ve pozisyonunu değerlendirebilme çabasına önemli katkı sağlamaktadır. Toplumsal taleplere cevap veren bir içerik oluşturma çabası, günümüz spor yayıncılığı için dersler içermektedir. *Dergi*, yayın hayatı boyunca sporun benimsenmesine, yaygınlaşmasına ve gelişmesine ciddi katkılar sağlamıştır. Spor dalları hakkında bilimsel bilgileri, sporun kurumsal gelişimine dair görüşleri içeren zengin içeriğinde en önemli pay, yazı kadrosunu oluşturan güçlü kalemlere aittir. Türkçe bir spor dili oluşturulması konusundaki duyarlılığı, Osmanlı Spor Federasyonu'nun yapısı hakkındaki görüşleri günümüzde de önemini korumaktadır. Haber ve yorumların yanı sıra içeriği renklendirmek için spora ilişkin bilmeceler, "İdman Latifeleri" başlığı altında mizah yazıları yayımlayan derginin, toplumu sporla tanıştırmak yönündeki gayretleri üzücü bir şekilde gereken ilgiyi görememiştir. Tutunabilmek için yoğun çaba sarf etse de sporun gelişemediği buna bağlı olarak spor kültürünün oluşmadığı bir ortamda ilgi göremeyeceği açıktır. Bu konudaki eleştirilerden spor çevrelerinin de nasibini alması düşündürücüdür. Spor basını tarihimizin geniş kapsamlı ilk yayını, bu koşulların da etkisiyle I. Dünya Savaşı nedeniyle yayınına son vermiş ve basın tarihimizdeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- İdman*, 15 Mayıs 1329, Sayı: 1–3 Temmuz 1330 Sayı: 35.
- Atabeyoğlu, Cem, *Türkiye'de Spor Yazarlığı'nın 100. Yılı*, T.S.Y.D. Yayını, İstanbul, 1991.
- Atabeyoğlu, Cem, *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, Fotospor, İstanbul, 1991.
- Çakır, Hamza, "Türk Basınında İlk Spor Gazetesi "Futbol", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 26/Kış-Bahar 2008, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara, 2008.
- Eroğlu, Semih, "Türk Spor Basını", *A.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Yıllığı*, Sayı: IX, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu, Ankara, 1987.
- Sönmez, Sevengül, "Eski Harfli Spor Dergileri", <http://www.hafif.org/yazi/eski-harfli-spor-dergileri>, Erişim: 03.09.2009.
- Toprak, Zafer, "İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri" *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, Vol. 7, İstanbul, 1979.
- Tunaya, T. Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C: III, İletişim Yayını, İstanbul, 2000.

Ek-1: *İdman*'ın 15 Mayıs 1329 (1913) tarihli ilk sayısı. Kapak resmi Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Reisi Hulusi Bey'e aittir.

Ek-2: *İdman*'ın 21 Nisan 1330 (1914) tarihli 29. sayısı. Fotoğraf Altı: İzçiler Ocağı Başbuğu Enver Paşa Hazretleri.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.